

Šiame numeryje:

Šepetys, modernizmas ir lietuvių menas.

Vilkaviškio vyskupijos bažnyčios.

Broniaus Kviklio „Lietuvos bažnyčių“ antrasis tomas.

Vlado Šlaito eilėraščiai.

Kas buvo Juozui Paukšteliai.

Puikybė ir magikos mitai.

Nauji leidiniai.

Kertinė Paraštė

ŠEPETYS, MODERNIZMAS IR LIETUVIŲ MENAS

Ir vėl nepavyko klastingas kapitalistų samokslas! Nesigailėdami lėšų, „ideologiniai“ priešinkai, monopolijos, buržuaziniai emigrantai“ mėgino įsmugeliuoti „išsigimusį modernizmą“ ir juo užkrėsti „tarybinį, vadinasi, ir Lietuvos meną“. Bet juos be matant susekė ir nukaukavo budri kultūrinis staliniečių akis. Lionginas Šepetys iš Vilniaus dailės meistrų ekspozicijos drobių ištraukė pasiūpusius kubistus, hiperrealistus ir panašius suklydėlius. Socrealizmas triumfoja ir triumfo — tvirtina Šepetys — bet priešai nesiliauja dirbė juoda darba, tebegėmina modernizmu „apnuodyti Lietuvos dvasinį gyvenimą“. Kova tebesitęsia!

Taip „Sovietiskaja Kultura“, o vėliau ir „Literatūros ir meno“ skiltyse šimet byloje lietuvių kompartijos CK sekretorius, kurio nuomone ne tik nacionalizmas, ne tik religija, bet ir klaidingas menas pavojingi „tikrojo socializmo“ tėvynėi. Tuos žodžius girdime jau nebe pirmą sykį. Stabtelkime panagrinti Šepetio „dvasines ištakas“.

Ankstyvaisiais pokario metais, kai dar buvo gyvas visų laikų didžiausias meno žinovas, Jozefas Visarjonovičius Stalinas, panašiais žodžiais Vakarų „modernizmą“ kapojo Andriejus Zdanovas. Tarybinė literatūra, trimitavo jis 1946-ais metais, turi „ryžtingai plakti ir atakuoti marazmą ir korupcijos apsestą buržuazinę kultūrą“. Kai kurie Sovietų Sąjungos rašytojai ir dailininkai buvo primirę įsipareigojimą socrealizmui — Zdanovas priminė jiems jų pareigą. Kai kuriems, kai Mandelštamui ar Mejerholdui ir daugeliui kitų, ši pareiga buvo priminta kraštutinėm priemonėm. Stalino laikais „geriausias modernistas“ buvo negyvas modernistas.

Šepetio galvosena ir terminologija primena ir kitus di-

džiuosius meno „švarintojus“. Modernųjį meną savo knygoje „Mein Kampf“ panašiai apibūdino Adolfas Hitleris. „Tai liguistas pamišėlių produktas“, kalbėjo futuris. „Pasiigalėjimo verti tie, kurie nebesugeba kontroliuoti tos ligos“. Hitleris pašventė savo gyvenimą kovai prieš modernųjį meną, kurį jis, kaip Šepetys, vadino „išsigimusiui“. Vokiečių modernistai buvo nutildyti ar turėjo emigruoti, kaip Klee, Kokoschka, Beckmannas ir kiti. Kaip ir sovietinėje santvarkoje, tokiems „išsigimėliams“ buvo uždrausta dėstyti mokyklose, išstatyti savo paveikslus, ar tapyti: „Lehrverbot“, „Ausstellungsverbot“, „Mahlverbot“. Hitleris buvo pasiryžęs išvalyti Vokietiją nuo dekadentiško meno ir jį pakeisti „sveiku, germanišku menu“. Ne be reikalo socrealistinis ir nacių menas atrodė kaip dvyniai. Į Vakarų Europą emigravęs meno istorikas Efim Etkind pasakoja, kaip jis savo studentams Maskvoje parodė nacių meno albumą, jo neidentifikuodamas. Studentai be matant tą meną pažino. „Visai kaip mūsų“, komentavo jie.

Be abejo, moderniojo vadinamame mene gali visko būti — nuo įdomių ieškojimų ir atradimų iki madingo maišymo. Bet Šepetui jau patys modernizmo terminas atsiduoda sėtonui. Ir taip jis kalba apie modernizmą, realizmą, neapardamas terminų, nepauginėdamas pačios „tikrovės“ sąvokos, su kuria turėtų prasidėti „tikroviškumo“ mene nagrinėjimas.

Lietuvių dailininkai su moderniojo menu susidūrė vos tik atkūrus nepriklausomą Lietuvą. Apie tą meną jie patys padarė savo sprendimą, nes tada nebuvo visuotinės partijos, meno prievaizdų, socrealizmo įstatymų. Lietuvių menininkai nepasimetė, netapo modernizmo epigonais — dauguma jų sugebėjo atskirti pelus nuo grūdų. Jie panaudojo modernaus meno žodyną

(Nukelta į 2 psl.)

Vilkaviškio vyskupijos bažnyčios

JURGIS GLAUDA

Bronius Kviklys, LIETUVOS BAŽNYČIOS — VILKAVISKIO VYSKUPIJA. Išleido Amerikos Lietuvių Bibliotekos leidykla Chicagoje 1982 m. Leidinys didelio formato, 480 psl. Kietais viršeliais; išėjo Zonne riškla. Tiražas 2000 egz. Spausdino Mykolo Morkūno spaustuvė Chicagoje. Knyga gaunama ir „Drauge“. Kaina — 23 dol., su persiuntimu — 25 dol.

Nepalyginamasis dokumentas

Atsišvietusi praeitis beletristiniame veikale yra pro kūrėjo vaizduotę perkošta istorinė realybė. Tai vaizduotės sukurtos aplinkos mirasas. Tai realus nerealios aplinkos atšvaitas, kuris žavi ir masina stebėtojus. Toli už jūrių marių, geležinės uždangos atskirtas, žiaurių mutinių ir režimo sargų nuo santykių su laisvuvoju pasauliu sergimas yra kraštų, kurio meilės syvas tebe gyvena išsivija. To krašto praeitis, nūdienos ir net ateities mirasais minta nostalgija ir viltis.

Kaip pirmasis „Lietuvos bažnyčių“ serijos tomas „Telšių vyskupija“, taip ir antrasis tos serijos tomas „Vilkaviškio vyskupija“, šiomis dienomis išleistas iš spaustuvės, iškyla išsivijos visad nostalginei padangėje kaip nuostabus tolimos, visad išsiilgtos tėvynės gamtovaizdžio mirasas.

Varpinių siluetai, religinių procesijų šešėliai, fantastiškos formos kryžių kontūrai, tikinčiųjų ir kunigų veidai... Istoriniai padavimai, istoriniai faktai, nūdienos religinės praktikos heroizmas, antireliginis teroras. Kas su malda širdyje pradaro bažnyčios duris,

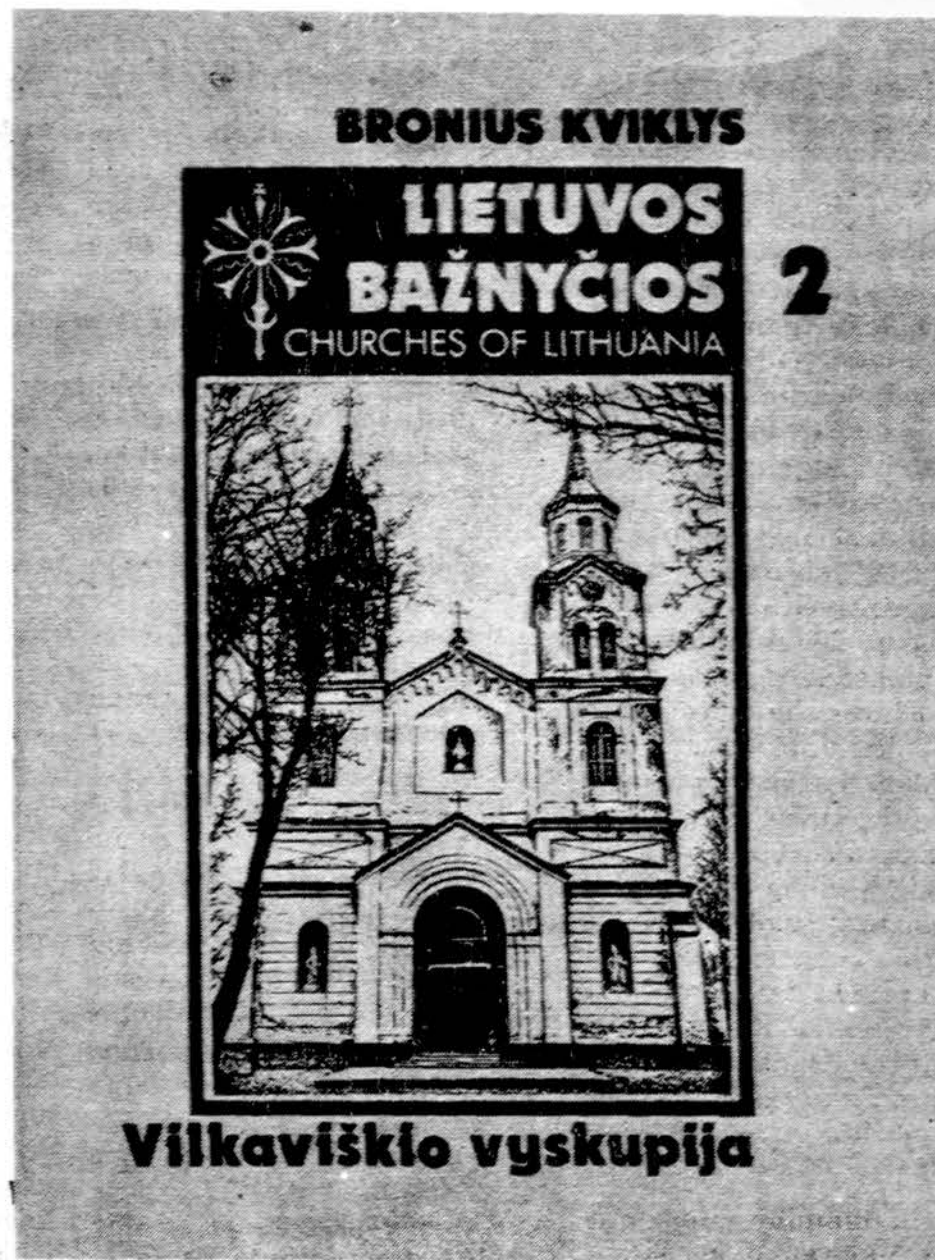
tas pradaro kartu jam gresiančio kalėjimo duris. Ir vis dėlto religinė praktika žydi. Ir lietuviškame gamtovaizdyje, tai ant kalvos, tai puošnių gojų apsupti, bažnytiniai pastatai puikuoja kaip žiedai, kaip būnai darželyje...

Tas nuostabus mirasas tolimoje išsivijos padangėje „Vilkaviškio vyskupijos“ tomas yra kietas, nepalyginamasis dokumentas, realybė, įrodytas — štai lietuvių tautos įnašas į krikščioniškojo gyvenimo būdą! Tai gyvoji istorija. Tai dinamiškoji dabartis. Ji neklysta, neperdeda, neįrodo teismo kazuistikos metodu. „Vilkaviškio vyskupijos“ tomas rodo: taip dabar yra! Taip dabar, teroro žaidre, yra! Ir laisvų rašytojų į įvairias mūsų redakcijas, pažinę pirmąjį serijos tomą „Telšių vyskupiją“, ir gavę jau antrąjį tomą „Vilkaviškio vyskupiją“, atvirai ir sujudintai prisipažįsta besijaučiant atsilankę gyvoje ir tragiškoje Lietuvos nūdienoje. Taip įtaigiai ir plačiai byloja šis dokumentinis mirasas apie tėvynės iškenčiamą ir gyvenamą tikrovę.

Susitinkame su šia knyga kaip iškyla į didelę ir mums brangią teritoriją.

Šešiatomio dalis

Serijinių apžvalginių leidinių projektas yra brangus sumanymas. Reikia genialaus išradimo atrasti sunkiausiai prieinamus šaltinius, jeigu tie šaltiniai bėga ir čiurlena atšiaurios režimo užgožtoje tėvynėje. Tačiau serijinio leidinio projekto įvykdymas jau panešamas išsivijai. Tai tikras talkininkavimas tikroviškai informacijai, kuri tėvynėje

Broniaus Kviklio „Lietuvos bažnyčių — Vilkaviškio vyskupijos“ viršelis su Vilkaviškio katedros nuotrauka.

nejmanoma. Tai išsivijos resursų investavimas kuo stambiausiais procentais: praeitis atgyja, dabartis įamžinama, informacija — tikra, neklauto — žydi.

Milžiniškas informacinis projektas, kurį pasiaukojančiai vykdo Bronius Kviklys su savo gausių bendradarbių grupe, su Amerikos Lietuvių Bibliotekos leidyklos talka, nužengė dar vieną įspūdingą žingsnį pirmyn šešiatomio projekto realizacijos linkme. Ant rasis šešiatomio milžino tomas „Vilkaviškio vyskupija“ skaitytojų rankose.

1980 metais buvo ryžtingai ir įspūdingai pradėtas „Lietuvos Bažnyčių“ serijinis leidinys. Pasirodė „Telšių vyskupija“. Šis, pirmasis, tomas parbloskė rėmėjus ir skaitytojus plačiu užsimojimu, retos medžiagos atradimu, medžiagos atranka, dėstymo logika ir struktūra, istorijos ir dabarties sankryža, kas teikia reljefą iliustracijai ir tekstui.

Telšių vyskupija bažnyčių

skaičiumi bene Lietuvos gausiausia: 142 bažnyčios. Gal todėl su Telšių vyskupija ir pradėtos „Lietuvos bažnyčių“? Keturių šimtų puslapių tomas „Telšių vyskupija“ ir toks pat sekantis „Vilkaviškio vyskupija“ — dosniai iliustruoti, su geografiniu, istoriniu, politiniu aiškinimu pagyda, teikia skaitytojui retų rečiausių progų nuodugnai susipažinti su įdomiausia lietuvių kultūrinio ir religinio gyvenimo panorama. Tai veikalas, kuriame — kaip gyvenamoje realybėje — susikryžuoja geopolitika, etnografija, istorija ir medžiaginės religinio gyvenimo buveinės — šventovių pastatai.

Padavimų, kurie išliko istorijos tėkmėje, gyvumas — čia liūdnoji, o čia ir anekdotiški — džiugina gaiviu optimizmu. Tekstai apie nuožmius istorinius įvykius demonstruoja nuostabų lietuviškos prigimtų atkaklumą, nepasidavimą smurtui.

Sie esminiai dėstymo pož-

miai, serijos savybės, atidengia ir tolesnių tomų prigimtį — optimizmas ir tikėjimas lietuvių išterme.

Dovana Lietuviškų parapijų metų idejai

Šie 1982-ieji metai idealistų iniciatyva pavadinti Lietuviškų parapijų metais. Tai idealistinis ir galbūt naujas mūsų sąjūdis, kurio pirmieji grūdai paberti į indiferentizmo sausros palieštą dirvą. Jau per daug praradimų, per mažą laimėjimų.

Siais istoriškais metais savos tautinės parapijos sąjūdis sulaukė didžiulės tautos pasirodė „Vilkaviškio vyskupijos“ tomas, įgaliojantis meilę ir prisirišimą savo religinei, tautinei šventovei. Juk tuo prisirišimu pagrįsti visi lietuvių veiksmai — statant bažnytinius pastatus, ginant savo kalbą religiniame rituale. Tokios kovos dėl savo tautinio identiteto pilni „Vilkaviškio vyskupijos“ tomo puslapiai.

Tai įtaigus atsiliepiamas ir Lietuviškų parapijų metų viena itin esminė svarstybė — Lietuvių katalikų misija Bažnyčioje. Tai pavyzdinė paraima, demonstracija, įtikinimas — kaip, kuriuo būdu, kokiomis formomis prieš šėšis šimtų metų pakrikštytoji tauta suvokė ir įsisamonojo savo pareigas krikštui. Žmonės, kurie statė šventoves, seniai po žeme, bet jų įdejingumo padariniai, šventovių pastatai, ir dabar, ir visad nėra negyvos piramidės, bet religinio gyvenimo įkvėpėjai ir dinamiški pasakatai. „Lietuvos bažnyčių“ serija savo šešiatomiu susumuoja tautos religinio ir kultūrinio gyvenimo faktus. Tai yra tos specifikos enciklopedija.

Kaip tragiškai skamba Lietuviškų parapijų metų organizacinio būrelio atšaukimo posmas: sugrąžinti visus lietuvių į savas parapijas... Kaip efektingai rodo pavyzdį platūs „Lietuvos bažnyčių“ serijos skaitiniai: lietuvių neatiduoda savo šventovių, net ateistinio režiminio smurto kertami ir linčuojami. Pavyzdžiai patraukia, pavyzdžiai ir moko. Tai viena didaktinė detalė, imatoma šio šešiatomio struktūroje, leidinio prigimtyje.

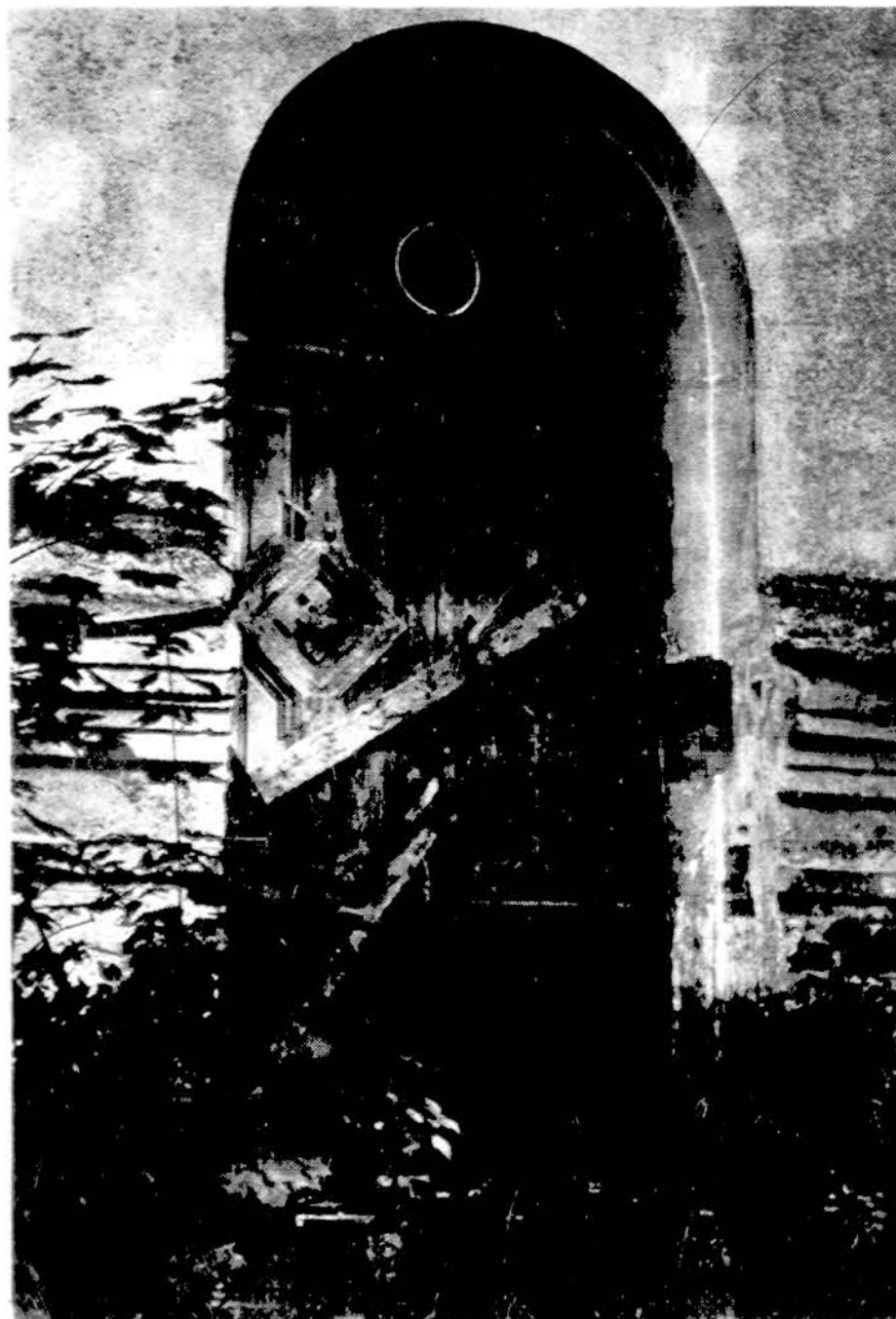
Numatyti dar šie tomai: Panevėžio, Kauno, Kaišiadorių ir Vilniaus vyskupijų. Tešių ir Vilkaviškio vyskupijos — serijos trečdalis — jau pasirodė stambiai albumų viršeliuose. Informacinė ir didaktinė — auklėjamoji šių leidinių reikšmė yra už diskusijų ribų.

Kovos dėl tautinio identiteto itin kietos Vygrių — Seinų — Vilkaviškio vyskupijoje. Čia juk pirmoji fronto linija, kur atakuoja lenkų kalbos įtaka. Metams ir šimtmečiams einant, religinės bendruomenės teritorinės sienos įgavo dabartinį pavidalą. Jos nėra logiškos nė dabar, nes nepasitenkinimas Suvalkų trikampio problemomis vis eina aštryn.

Geopolitinės savybės religinėje praktikoje

Tautų, kalbų, kultūrų susikryžavimas yra skaudus reiš-

(Nukelta į 2 psl.)

Uždarytos Aukštiosios Fredos bažnyčios detalė, nuotrauka 1981 m.

Kybartų bažnyčia 1981 metais

Vilkaviškio vyskupijos bažnyčios

(Atkelta iš 1 psl.)

Tai Amerikos melting pot niveliuoja ir sulydo priešpriešas. Lietuvos teritorijoje, tai skamba anekdotiškai, net Žemaitijos glūdumoje būta kovų dėl tautinio apsisprendimo — režimas priugdė ir išreniravo janičarų, kurie puola „religininkus“, ir už tą puolimą janičarai gauna įvairios formos atlyginimą. Todėl dabarties liudijimas yra begalinės vertės. Persekiojamos bažnyčios apoteozė, jos ištermės savybės, jos reikalui laisvėje parengti leidiniai, labai skirtingi nuo tų, kurių šiame krašte daug, dėstant apie pastatų architektūrinę ir istoriją. „Lietuvos bažnyčių“ serijoje neišvengiamai kalbėti apie dabartį.

Todėl šioje serijoje, jos albumuose daug skaitinių (ir vaizdų) apie kovas dėl religinės praktikos laisvės. Matyti A. Fredos bažnyčios subiauros, lentomis užkalto durys. Po grindžio kunigų seminarija baigusio kunigo V. Jaugelio biografija ir mirtis. Žaliosios miestelio bažnyčios sunaikinimas ir sodo suoliukai buvusioje altoriaus vietoje... Tokių detalių daug — jos būdingos sunkmečiui. Tokių detalių šimtai šio tomo puslapiuose. Tos detalės rodo sunkią dabartį ir triumfuojančios idėjos pergalę prieš nuogą smurtą. Pagal naujųjų diokletianų ediktus, vietos janičarams talkinant, religinis gyvenimas turėjo išnykti, bet ne taip nutiko. Apie dabartinę būklę dokumentuotai byloja Broniaus Kviklio „Lietuvos bažnyčios“ serija.

Apytikriai pažvelgus, Lietuvoje veikia dar 639 bažnyčios ir nemažas skaičius stambesnių ar smulkesnių koplyčių. Vienos šventovių turi didžiulę istorinę reikšmę, kitos sentimentaliai brangios ribotai teritorijai. Vienos garsios architektūros prasme, kitos gi kuklūs žiedai jaukiame gamtovaizdyje. Tačiau jos visos, sujuogant jas, sudaro tą nepakartojamą savo specifika paveikslą — tai lietuvių tautos religinės praktikos padangės sunkmečio metais. Ir dėl to lietuvių tautos šventovių visuomenoje atrodo didinga kaip niekad. Sunkmečio suteikė dar nebūtą koloritą — tai martirologijos koloritas. Tai todėl šalia barokinio stiliaus įsibrovė ir „barakinio“ stiliaus bažnytelės — tikinčiųjų avanspostai ir narsūs iššūkis režimo smurtui.

Tad sava yra šios knygos tematikai (psl. 94) nuotrauka, vaizduojanti būrį prie Vilkaviškio teismo, kur teisiama kun. Juozas Zdebskis.

Knygos faktūra

„Vilkaviškio vyskupijos“ tomo sudarymas dėl Broniaus Kviklio talkininkų ir bendradarbių gausos analogiškai prilygsta bažnyčios statybai. Galbūt panašiai užsidegę, atsidavę idėjai, tikintieji stato savo šventoves. Ir viduramžių padangės siekiančios katedras. Ir „barakinio“ stiliaus maldamius. Tokio stiliaus maldamį pastatė kolikių mano romano „Liepsnos ir apmaudo asociai“ personažai — garbė jiems už ryžtą! Tai buvo beletristinis mirasas, atmušęs mūsų padangėje anapus tikrovę.

Vyriausiam darbo vadovui Broniui Kvikliui talkino labai gausi bendradarbių grupė. Dr. inž. Jurgis Gimbutas parpino architektūrinius tekstus kiekvienam aprašomajam pastatui. Tai itin puiki ir vaizdi informacija. Neretai, be žinovo tautos, detalės ir net stambesni sunkiai pastebimos, nelengvai suprantamos. J. Gimbutas parodė kiek meninės vertės slėpį mažoje bažny-

telėje, kiek istorinės reikšmės galima rasti sename pastate, kiek sentimentalo galima pajusti peizažui, kuriame inkorporuotas pastatas. Prie medžiagos rinkimo ir jos tvarkymo dirbo kun. Pijus Brazauskas, Juozas Mažeika, T. Anicetas Tamošaitis SJ, kun. dr. Juozas Vaišnora, MIC. Ir, aišku, Bronius Kviklys.

Artimi redakcijos talkininkai buvo vyskupas Vincentas Brizgys (kilęs iš Vilkaviškio vyskupijos terenos), Jonas Dainauskas, kun. Juozas Duoba, MIC, Nijolė Gražulienė (angliškas tekstas), T. Algimantas Kezys SJ ir Vincas Lukasas.

Žemėlapio parpino ir juos braizė Albinas Karnius ir Rimantas A. Žemaitaitis.

Technikinis redaktorius ir dailininkas Petras Aleksa. Tekstą rinko Aleksandras Pakalniškis Jr.

Ypatingą dėmesį šiam projektui rodė spaustuvės, kuriose atspausdinta knyga, savininkas dr. Mykolas Morkūnas, savo žmonos dail. Zinos Morkūnienės talkinamas.

Autorius dėkoja bendradarbiams: Danguolei Kviklytei, Juozui Mažeikai, kun. Jonui Duobai, Antanui Vaičiūnui, Kaziui Bradūniui, Emilijai ir Romui Sakadolskiams, Blumui, Česlovui Grincevičiui, Albinui Karniui ir daugeliui kitų. Buvo nemažai bendradarbių iš anapus geležinės uždangos. Jų vardai, dėl suprantamų priežasčių neskelbiami.

Tokie apytikriai duomenys apie tai, kas dėjosi prie Vilkaviškio vyskupijos tomo statybos.

Taip pat knygoje pagarbiai paminėti mecenatai, kurių aukos, ir stambios (Joana Pautienytė — 1400 dol.) ir prenumeratos dydžio, yra svarbiausios knyga išleidžiant. Aukų daug, nuo stambiųjų (1000, 500, 300, 200, ir t. t.) iki našlės skatiko.

Baigmės pastabos

Panaudotos medžiagos — bibliografijos — vienetų yra per 150. Ir per 100 asmenų — nuotraukų teikėjų. Labai daug naujų nuotraukų, aktualių, pirmą kartą parodytų viešumoje. Jų datos: 1970 — 1980 metai. Tai nuotraukos Danguolės Kviklytės, Perkūno Krukono, Jono Glioso, Petro Palubinsko ir kitų, galbūt ir slaptų bendradarbių, kurie šios dienos tikrovę užfiksavo nuotraukoje. Nuotraukų datos priartino iliustracinę tomo medžiagą prie mūsų gyvenamos dienos, suaktualino vaizdą, sudinamino įvyki.

Inž. Jurgio Gimbutos definicijos iki apčiuopiamumo parasykina atvaizde matomą objektą — kas be žinovo vadovavimo pastebės pilastus, frizus, kolonų stilių, ornamentus? Esame pripratę nerūpestingai bėgti akimis per architektūros detalizaciją. Dabar atsikleista vaizdą ir architektūrinę bažnyčios potekstę.

Aprašomų bažnyčių bei koplyčių tvarka — alfabetiškai. Ir aprašo tekstai nevienodi, pareinantis nuo turimų duomenų. Puikūs istoriniai šikakai, kurie riša nūdienę padėtį su tragiška arba romantiška senove, su žmonių heroizmu, gyvenimo pulsui.

Regimi vyskupų atvaizdai yra kelionė į istoriją. Juk dėl

Vilkaviškio katedra nepriklausomybės laikais

įvairių istorinių konvulsijų šioje teritorijoje, sulaužant jos ribas, buvo net tų vyskupijos — Vygrių, Seinų ir Vilkaviškio. Tad kiek čia sužetų istorinei beletristikai, kiek temų istorijos tyrinėtojas. Dabar, anapus, tai neliečiamos istorinės temos. O jeigu jau liečiamos, tai tik Justino Marcinkevičiaus „Katedros“ metodu, kur Vilniaus vyskupas tampa

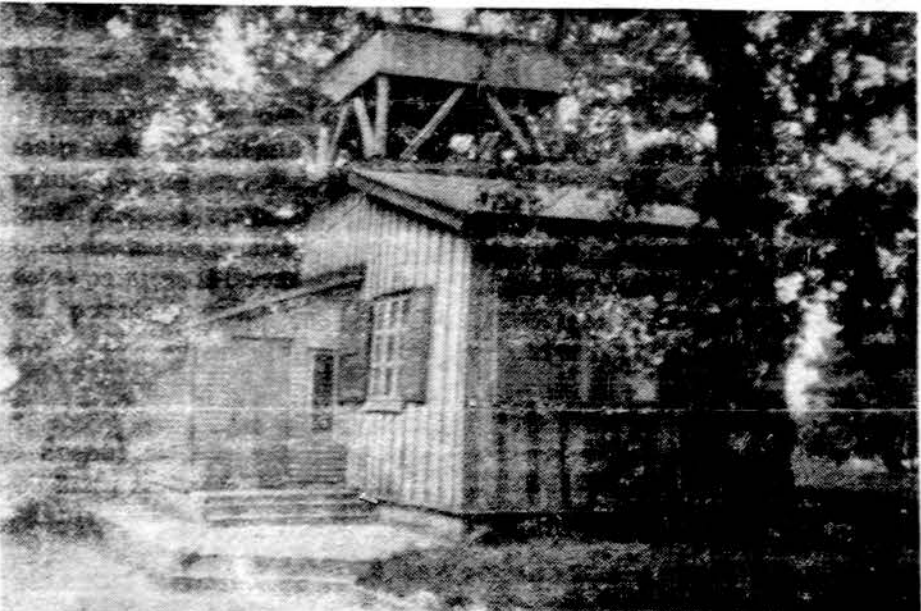
savo meilužės žudiku!

„Vilkaviškio vyskupijoje“ platus iš tėvynės išbėkusių dvasiškų sąrašas, mirusių skyrius, režimo kankintų ir užkankintų kunigų registras. Tai vis kaltinamoji medžiaga, kuri reikalinga istorijai.

Temų, sužetų, atvaizdų, pastabų atveju „Vilkaviškio vyskupija“ yra tikras, nepakartojamas informacinis aruodas.

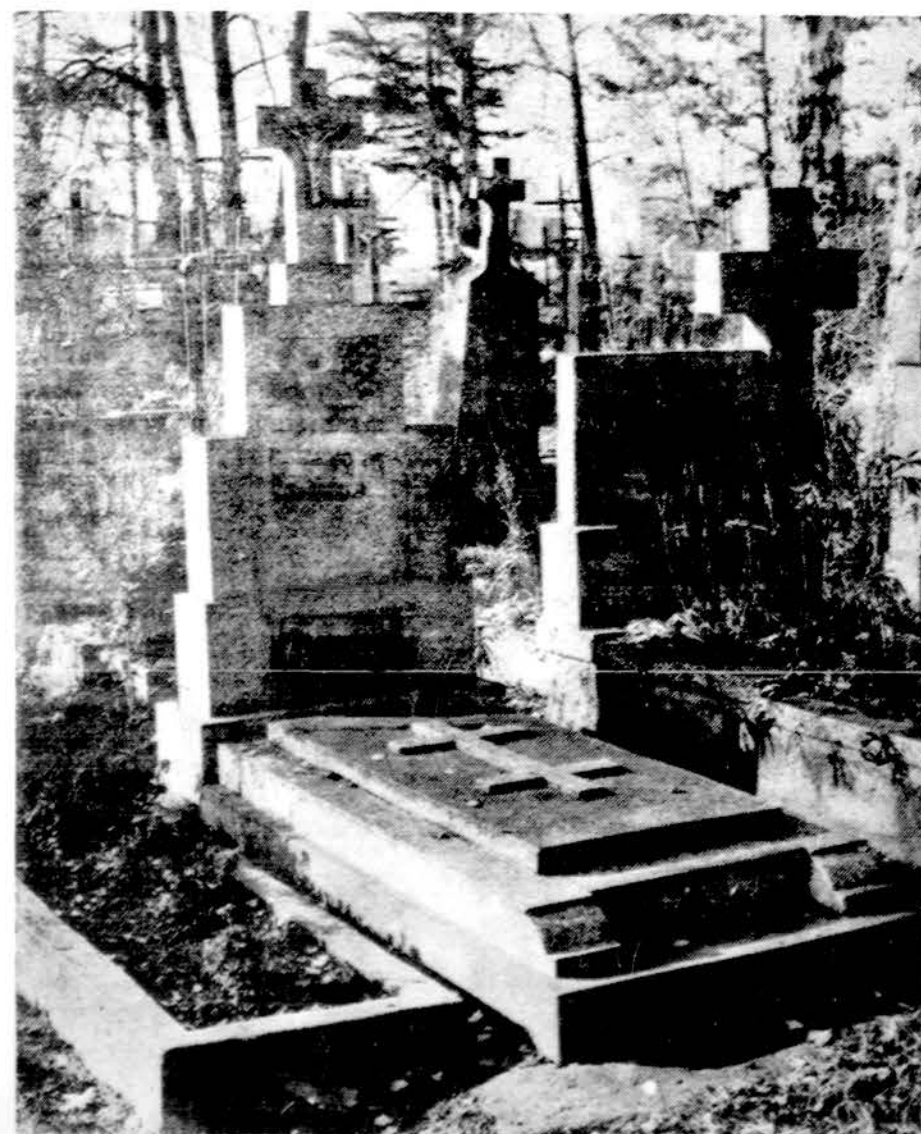
Broniaus Kviklio „Lietuvos bažnyčių“ antrasis tomas

ALĖ RŪTA

Jeleniavo varpinė

D. Kviklytės 1980 m. nuotrauka

Punsko kapinės, 1981 m. nuotrauka

Prikėlė iš griuvėsių vėl šventovę. Ir sugrąžino Dievą į namus. Mes ašarom išniekinimus plovėm. O rankomis išlyginom takus.

Taip apdainavo parapijiečiai savo vargus, po antrojo Pasaulinio karo atstatant Pajevonio bažnyčią.

Skaitydami L.K.B. Kronikas ir iš kitokių gyvų šaltinių vis daugiau sužinome, kiek paniekinimo bei nuostolių susilaukė Lietuvos bažnyčios per karus ir ypač per rusų komunistų pavergimo laikotarpį. Ir kokia tikinčiųjų ištermė, kokia meilė tikėjimui ir Bažnyčiai! Sunkiausios sąlygos, nieko nesi-gailint, — vargo, nei paskutinių savo skatelių, — žmonės daugiausia savomis rankomis išlygindavo griuvėsius, rinkdavo rąstus ir akmenis, kad vėl jie ir jų vaikai turėtų šventovę, kur galėtų melstis ir priimti sakramentus.

Turime didžiulius savų tautiečių tvirtų charakterių ir jų meilę šventiems principo dalykams. Turime didžiulius tikintieji, kad jau ir pasaulis pastebėjo, kaip Lietuvoje dabar kova už religiją glaudžiai siejasi su kova už lietuviybę, už tautos išlikimą.

(Tik išievojį paskelbti lietuviškų parapijų metai dar vis nieko ryškesnio, pozityvesnio neparodo.)

Išievojį gyvendami, negalėjome nurint akmenėlio savo parapijos bažnyčios atstatymui... Mano gimtinėj — Kama-jų parapijos — bažnyčia ir šiandien tebėra po karo nudaužtu bokštu, niekad neatstatytą; ir aš nieko nieko čia negaliu padaryti.

Bet yra žmonių, kurie daro, ką gali; vienas iš jų — Bronius Kviklys. Tai plataus masto

kultūrininkas: ekonomistas, pedagogas, redaktorius, žurnalistas ir jau daugelio knygų apie Lietuvą autorius („Mūsų Lietuva“ — 4 tomai, „Lietuviškoji išeivija“, „Lietuvos bažnyčios“...). Tai kruopštus ir pasiaukojęs žmogus, sudedąs į knygas mūsų tautos kultūrinį turą.

Br. Kviklys irgi negalėjo „padėti akmenį“ savos gimtinės parapijos bažnyčios ar bažnyčių persekiojime.

Didelio formato, su daugybe nuotraukų, kietais drobės viršeliais knygas (kurių užplanuota keli tomai) „Lietuvos bažnyčios“ leidžia Amerikoplytelės atstatymui bei jos išlaikymui. Bet jis užtat surinko gausią medžiagą ir visos Lietuvos bažnyčias aprašo ir visa tai atspausdina knygose, kurios bus kultūrinio paminklo mūsų tautai, išsaugotu iš nuotraukų; antrasis tomas —

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

pagal savo kūrybinę viziją, sukūrė originalų modernizmo ir liaudies meno sąsąmką. Ta atviro, ieškančio modernizmo dvasia maitina ir tai, kas šiandien geriausia Lietuvos dailėje; ji yra svarbi atrama ir jaunajai, politinės nepriklausomybės ir meno laisvės nepatyrusiai lietuvių dailininkų kartai.

Tačiau nacionalinis lietuvių kultūros išskirtinumas, mainantis lietuvių menininkų kūrybą, tėra „legenda“, — tvirtina Šepetys. Tai tik „ideologinių priešų“ ir „lietuviškų buržuazinių emigrantų įkirus motyvas“. Tikėjime į lietuvių kultūrinį savitumą, kaip ir moderniojo meno įtakoje Lietuvai, Šepetys įžitri „ideologinių priešų“ sąmokslą — „lietuvišką meną priešpa-statyti rusiškam“. Taip paneigęs lietuvių kultūros išskirtinumą, Šepetys, kaip kadais baudžiauninkai prieš dvarponius, žemai nusilenkia „didžiajam broliui“, išreikšdamas begalinę padėką „rusų liaudžiai už jos visapusišką dosnią pagalbą, už rusų kalbą, kuri padeda plėsti mūsų kultūros horizontus“.

Šepetio žodžiai apie lietuvių kultūros neišskirtinį pobūdį, matyt, buvo nemaža staigmena ne tik lietuvių, bet ir rimtesniems „tarybiniai“ rusų kritikas bei menininkams, kurie nuolat mini lietuvių meno savitumą oficialiosios spaudos skiltyje. Kieno čia klystama? O gal socialistinės kultūros aparate susimaišę signalai... Klausimas kyla, kaip į Šepetio reveransus rusų kalbai savo širdyse reaguos tie lietuvių kultūrininkai, kurie privčiai ir net viešai sielojasi lietuvių kalbos ateitimi?

CK sekretorius ne tik perspėja apie modernizmo pavojus, bet ir nurodo kelią, kuriuo lietuvių menas turės vystytis. Kadangi, Šepetio manymu, jis neturi nacionalinio išskirtinumo, jam pravers „gyvybiškai svarbus kultūrų sąartėjimo procesas“, ar Brežnevo žodžiais „slijanijė“ — susilieji-mas. Ar ne žavi dialektinė akrobatika, kurios pagalba galima viską įrodyti? O jei kas nusistebės kaip „vieningas“ socrealizmo metodas — monotonijos štampas, tramdomieji marškiniai — gali stimuliuoti „laisvą nacionalinių kultūrų vystymąsi“, tokiam žmogui paprasčiausiai galima at-

sakyti, kad jis nesupranta marksistinės — lenininės dialektikos.

Užtenka paminėti istorinį ir estetinį faktą — kad lietuvių bei rusų kultūros skirtingos ir skirtingai vystėsi — ir Šepetys jau mato lietuvių kiršinimą prieš rusus. Bet ar pati socrealizmo teorija nėra glaudžiai susijusi su ypatinga rusų kultūros ir meno raida, Rusijos izoliacija, realizmo svarba rusų dailėje? Pagal Šepetio logiką, lietuviško meno įpraudimas į jam organiškai svetimą socrealizmo raidą yra teigiamas ir dėsiningas vyksmas. Bet priminti, kad lietuvių menas skirtingas nuo rusų — ką patvirtina ir rimtesni rusų dailės kritikai — jau yra „buržuazinis sąmokslas“. Iš tikrųjų Šepetys mums pateikia į marksistinę-lenininę terminologiją įvilkta tradicinę panslavizmo ideologiją. Kaip panslavistai kadais kaltino Vakarus visuotiniu sugedimu ir išgany-mą matė „rusų kultūroje“, taip kai kurie „tarybiniai“ ideologai, įskaitant ir Šepetį, tvirtina, kad Vakarų menas akigatvy, o išganymas ateis iš Rytų — socrealizmas jiems meno raidos viršūnė. O apeisau-got nuo modernizmo infekcijos teimanoma užsidarymu, izoliacija nuo „sugedusių“ Vakarų. (Tokios meno filosofijos akivaizdoje, kai kurių pozityvaus modernizmo dvasioje kūrusių išeivijos menininkų lankstymasis prieš partmenorizmą yra ne tik liūd-nas, bet ir groteskiškas).

Koksai tikrasis socrealizmo indėlis į Lietuvos meną? Buka kareivių, rusų karvedžių, leni-nų (nepamirštant ir nuverstų stalinų) gigantomanija, primenantį oficialių nacių meną ir pavertusi kai kurias Lietu-vos miestų aikštes bei gamtos kampelius liūdais „tarybinės“ urbanistikos ir caro kareivinių dublikatais. Didaktiškos drobės, mirštančios su oficialiųjų parodų uždarymu. Tokio meno puoselėjimui dabar organizuojami politinio švietimo seminarai, kuriuose, pasak Šepetio, „kūrybiniai darbuotojai studijuoja meną ideologinės kovos aspektu“. Ar Lietuvos menai lemta nu-smukti iki tokio lygio? Žinant lietuvių menininkų kūrybinį polėkį ir jų ryšį su organiškąja lietuvių meno raida, į ateitį galima žiūrėti su atsargiu opti-mizmu.

H. K.

visiško sunaikinimo komunis-tų nelaisvė ir tikinčiųjų bei kos Lietuvos Bibliotekos leidykla, vadovaujama žino-mo foto menininko, jezuito Algimanto Kezio.

Pirmasis „Lietuvos bažnyčių“ tomas — „Telsių vyskupi-ja“ buvo 400 puslapių, apimantis Žemaitijos bažnyčių aprašymus ir gausias nuotraukas; antrasis tomas —

dideonis, net 480 pusl.; ir jame, kaip ir pirmajame, su mažo-mis išimtimis, gerai parinktos nuotraukos ir tvarkingas jų išdėstymas.

Korektūros klaidų yra, bet mažai, palyginus su dabartinė mūsų išeivijos spauda. Tekstą M. Morkūno spaus-tuvė rinko Aleks. Pakalniš-kių, Jn.

Rašytinė medžiagą spaus-dinant dviem stulpeliais, platesnės nuotraukos kartais nebeįtelpa ir tenka jas „nukirsti“. Gal to būtų galima išvengti, kitaip nuotraukas puslapy perstatant, arba jas kiek sumažinant (geriau, negu nukirpti; psl. 211 psl. — Lukšių bažnyčios dvi nuotraukos — ne tik „nukirptos“ bet ir kiek kreivai įdėtos; 265 p. — Prienų bažnyč. dvi duotr.). Bet tokių tašytinų, atrodo čia mažiau, negu pirmame tome. Aplamai, nuotraukos geros ir meniškos. Pavyzdžiui, Vygrių katedra — 8 p., Vilkaviškio vyskupijos katedra — 54 p. ir daugelis kitų. Vykusių nuotraukų surinkimas ir parinkimas tikriausiai yra paties knygos autoriaus nuopelnas, o jų išdėstymas — Petro Aleksos, dailininko ir techninio knygos redak-toriaus.

(Nukelta į 3 psl.)

Suvalkų Kalvarijos bažnyčia 1981 metais

Broniaus Kviklio „Lietuvos bažnyčių“ antrasis tomas

(Atkelta iš 2 psl.)

Aprašomoji medžiaga paimta iš archyvų (iš „Alkos“ — Putname, iš Lietuvių foto arch. Chicago, iš Marijonų vienuolyno arch. Romoje, iš Pasaulio lietuvių arch. Chicagoje ir iš daugelio privačių), iš knygų, enciklopedijų, laikraščių, „Lietuvos bažnyčių“ bibliografija labai plati; taip pat, didelis sąrašas žmonių, kurie talkino autoriui nuotraukomis ir žiniomis. Tai gražios lietuviškos tautos paveldas; ir gražu iš autoriaus pusės, kad jis talkininkus knygoje paskelbia. Šiais „moderniais laikais“, kai yra apšviesti svetimų darbus bei nuopelnus pasisavinanti, šios knygos autorius įžanginiame rašiny kaip tik plačiai ir dėkingai sumini talkininkus ir knygos rėmėjus, tuo pabrėždamas, kad dideli ir geri darbai atliekami, tik sujungus daugelį rankų ir širdžių.

Kiekvienas ir ne talkininkas gali autoriui padėti: knygas pirkdamas ir skaitydamas, bei kitiems padovanodamas.

Knyga labai įdomi: atrandami žinių, — istorinių, geografinių, likiminių. Jauni skaitytojai gali daug išmokti apie atskiras Lietuvos vietas ir patirt meilės protėvių šaliai bei pagarbos tiems, kurie už tikėjimą ir savo krašto laisvę kovojo, dažnai net prarasdami sveikatą ir gyvybę.

Smulkiai aprašyta bažnyčių architektūra (talkino arch. dr. J. Gimbutas) ir bažnyčiose ir dabar tebesantys žymesni meno kūriniai (daug jų nuotraukų).

„Lietuvos bažnyčių“ antrame tome sutalpinta Sūdavo bažnyčių istorija ir dabartinė jų būklė; aprašymai, nuotraukos, vertingi žemėlapiai, bažnytiniai dokumentai; turinio santrauka anglų kalba (vertė Nijolė Gražulienė).

Seniausia šios srities Lietuvos vyskupija — Vygrių. Prūsijos karaliaus įsteigta po Lietuvos-Lenkijos padalijimo (1797); vysk. Mykolas P. Karpavičius konsekruotas 1800 m. Varšuvoje. O popiežius Pijus VII įsteigė 1818 m. Seinų arba Augustavo vyskupiją, su būstine Seinuose, tuo pačiu Vygrių vyskupiją panaikindamas.

Vienas Vygrių-Seinų vyskupas buvo net žydų kilmės; tai vysk. Jonas Klem. Golaševskis, miręs 1829 m., kurio šeima buvo perėjusi iš žydų į katalikų tikėjimą.

Seinų kunigų seminarija, įsteigta 1826 m., kurioje yra mokesi ir vėliau tapę dideliais Amerikos lietuvių veikėjais, — kun. Ant. Staniukynas ir kun. Ant. Milukas, 1926 m. virto Vilkauskio kunigų seminarija.

Seinų vyskupijoje, kuri gyvavo 108 metus, visą laiką buvo lietuvių-lenkų trintis, nesutikimai, net kovos. Pirmuoju tikrai lietuvišku Seinų vyskupu buvo vysk. Antanas Baranuskas („Anykščių šilėlio“ autorius), vyskupiją valdęs penkerius metus.

Knygoje aprašyti aštuoni Vilkauskio vyskupijos vyskupai; išryškinti vargo ir okupacijų metai, suminėti iš tenai kilę ar toje vyskupijoje dirbę kunigai; suminėti kunigai — komunistų teroro aukos. Nuotraukomis ir išsamiais aprašais knygoje įamžinta daugiau kaip šimtas Vilkauskio vyskupijos bažnyčių ir koplyčių; taip pat, Pietų Sūdavo (Suvalkų trikampio, atitekusio po 1920 m. lenkams) — devyniolika bažnyčių.

Suvalkų trikampio parapijose visą laiką vyko ir vyksta lenkų-lietuvių apgailėtini, nekrikščioniški išsiokimai, nesiliauja ekriedos. Punsko

apylinkėse esą ir lietuvių kilmės liuteronų, save vadinančių „prūsais“; jie daugiausia kalba lietuviškai, o meldžiasi vokiškai.

Gal įdomiausia mums šio veikalo medžiaga, kur stengiamasi kiek galima objektyviau informuoti skaitytoją apie abiejų Pasaulinių karų padarytą parapijoms žalą, apie antagonistiską lenkų elgesį Suvalkuose ir apie komunizmo vergijos laikų kankinius — vyskopus, kunigus ir daugybę parapijiečių. Tokio pobūdžio knyga išėvijojo buvo labai reikalinga ir tokia tik čia įmanoma išleisti. Savo šeimos ir daugelio tautiečių padedamas, autorius Br. Kviklys ilgai rinko medžiagą, ją fotografavo, iš toliau persiuntė ir sudėjo visa tai į knygą: dabarties ir istorinius atvaizdus bei išgyvenimus anų kankinių bažnyčių ir kankinių bei herojų tikinčiųjų... Ši „Lietuvos bažnyčių“ istorinė medžiaga bus didelis turtas ateities Lietuviai.

Yra knygoje ir tokių detalių, kurios pajavina skaitytoją ir giedriai nuteikia. Pavyzdžiui, ant Žagarių bažnyčios vieno galo stogo surastas po karo gandrų žemėlapis; gyvena sau gandrų šeima aukštai ir saugiai...

Vygrių parapijoje kitados buvo įsteigęs labai turtingas vienuolynas — Kamenduliai. Didelės žemės, palivarkai, miškai, įvairios įmonės, kelios metrus akmeninės sienos iškeltas puošnus vienuolynas... Krovė ir krovė vienuoliai kamenduliai tuos turtus, kuriuos 1796 m. Prūsijos val-

džia nusavino... (Man visa tai kiek primena rašytojo Vienuolio apysaką iš Kaukazo legendų). Iš aprašymo atrodo, lyg buvo tada įsismaginta siekti „turto dėl turtų...“. Bet tai tik istorinė detalė, o gal tik legenda...

Vienoje parapijoje po antrojo Pasaulinio karo klebonas buvo išmokęs papūgą šūkauti: „Yra Dievas, yra Dievas!“ Gal ir toks būdas skelbti Dievą tinka komunistiniame pasaulyje?

Lietuvoje nemažai bažnyčių ir koplytelių, kur Marijos altorius ar statula garsėja stebuklingais atsitikimais: išgyjimais, išsigelbėjimais ir t.t. Pavyzdžiui, ir Pajevonio bažnyčia: buvo labai sugriauta per abu Pasaulinius karus, o Marijos statula su Kūdikiu (vis toji pati) išliko sveikutėlė. Ir dabar atstatytoje Pajevonio bažnyčioje ji tebėra (1963 m. nuotrauka — 243 p.) sveika ir graži, garsėjanti įvairiais stebuklais.

Parapijų aprašymuose ne kartą įdomiai charakterizuojami bažnyčių fundatoriai, klebonai, kunigai... Tai knyga irgi pajavina, daro ne vien informacinę, o beveik literatūrinę.

Knyga „Lietuvos bažnyčių“ vertinga ir įdomi. Kiekvienas turėtų ją įsigyti, savo draugams padovanoti; taip pat pinigine auka ar žiniu — nuotraukų talka padėti autoriui Br. Kvikliui paruošti ir atspausdinti ir sekančius „Lietuvos bažnyčių“ tomus.

Naudinga ir puošni knyga sau, graži dovana lietuviškam jaunimui ir svetimtaučiams draugams.

Lėkėčių bažnyčia

Vladas Šlaitas

PAVASARIAI UKMERGĖJE

Džiaugiuosi gatvėmis, kurias prisimenu, džiaugiuosi gimtojo miesto šilumomis, kuriuos prisimenu, džiaugiuosi kiekvieno atskiro mano gimtojo miesto namu, kurį prisimenu, nes čia praleidau gražiausius savo amžiaus metus. O, pavasariai! Kokie šaistūs ir brangūs pirmieji prisiminimai.

MĖNULIS

Mėnulis yra žavėtojas.
Jūros potvyniai ir atoslūgiai,
paskandinti laivai
ir paskendusį jūroje jūreivių ašaros
yra mėnulio darbas;
taipgi tie,
kurie naktį vaikšto namų stogais,
yra mėnulio širdies sužadėtiniai.
Nežiūrėkit pro langą į skaisčių mėnulio veidą,
nes mėnulis,
kaip jau minėjau,
yra žavėtojas.

PO JUODA SKRYBĖLE

Tai buvo senas,
platus sudėjimo vyras. Be vieno šulo.
Po juoda skrybėle
slėpėsi jo didžiulė barzda ir ūsai.
Jo plaukai laikė užgulę jo sprandą ir io pečius.
Į dviejų ratų vežėčias įkinkęs ožį,
jisai rinkdavo senus daiktus ir skudurus.
Mes,
vaikai,
jį vadindavom dėde Mykolu.
Aš buvau tada pradžios mokyklos berniukas
ir aš bijojau
išprotėjimo ir senatvės.

ŽOLĖ ANT STOGO

Žolė ant stogo tai senatvės
ir sugriuvimo pranašė. O man
žolė ant stogo primena vienatvę
ir mano tolimą vaikystės gatvę.

ATVIRAS LAIŠKAS

Diena praėina,
ir praėjusią dieną atiduodu likimui.
Taip man geriausia.
Mokausi nesirūpinti rytdiena.
Kas yra rytdiena?
Tai yra tirštės rūkas.
Pro tirštą rūką
nesimato nė vieno daikto.
Spėjimais
užsiminėti neapsimoka.
Parašiau Dievui atvirą laišką ir pasirašęs
pasilieku sau laišką nuorašą savo stalčiui.

Kas buvo Juozui Paukšteliiui

BRONYS RAILA

1981 metais liepos 20 dieną Lietuvoje pasimirė Juozas Paukštėlis (Ptašinskas), sulaukęs gražaus amžiaus. Buvo gimęs 1899.III.3.

Tai žinomas rašytojas, gimimo linkuvis, ilgametis gimnazijos mokytojas, Lietuvos laisvės laikais artimas katalikiškajai srovei, dažniau konservatyvių, negu revoliucinių nuotaikų žmogus, gana produktyngas rašytojas prieškariniais ir pokariniais metais, autorius bene dešimties stambių veikalų — romanų, apsakymų, teatro pjesių, literatūrinių atsiminimų. Kaip „buržuazinių ir klerikalių knygų liekana“, po mirties buvo gana šiltai pagerbtas, visoj spaudoj paminėtas, kaip beveik jau nusipelnęs „tarybinio rašytojo“ vardą.

Ir bostoniškoje Lietuviškojo Enciklopedijoje poetas K. Bradūnas Juozą Paukštelį teisingai charakterizavo, kaip maždaug sentimentalų „lietuviškos dainos graudumo“ realistą, o bolševikmečiu jau beveik ir socialistinį natūralistą.

Daugiausia provincijoje (Kėdainiuose...) gyvenusio, neturėjusio progos Paukštelio asmeniškai pažinti, bet po karo esu skaitęs kai kuriuos jo veikalus, pastaroju metu literatūrinis atsiminimas, kuriuose rašytojas, reikia ar nereikia, stengėsi ko palankiau vaizduoti po karo iškilius sovietinius pažangiosios literatūros politikus. Be abejo, tai vis neišvengiamos duoklės.

Bet ypač vienas iš jo romanų serijos, vardu „Netekėk, saulele“, išleistas 1963 metais, kai jį skaičiau, vis dėlto mane labai nustebino, gi ausį rėžiančiais atsiliepimais apie partizanų ir stribus mažne supykino. Tada niekaip nepajėgiau suprasti, kodėl ir kaip lietuvis

patriotas, katalikas, konservatyvios krypties rašytojas galėjo taip nusizeminti ar palūžti, kad sutiko suniekti mūsų pokario partizanų kovas dėl tautos laisvės ir pripinti vaizdų bei idėjų, kurios galėjo būti malonios tik sauželei okupanto pašlemėkų ir stribų. Bet kai po rašytojo mirties, dabar dar kartą atidžiau peržvelgiau pokario laikų sovietinę spaudą, man kai kas daugiau paaiškėjo.

Paukštelio palūžimui, teisingiau sakant — palaužimui, lemtingi buvo 1946-tieji metai, šurpūs ne tik jam, bet visiem lietuviams rašytojams ir visai mūsų tautai. Tais metais pirmą kartą pasirodžiusiame „Pergalės“ žurnale (J. Baltušio redaguotame) buvo įdėta naujo Paukštelio romano 6 puslapių ištrauka, pavadinta

„Praeitis“. Atrodo, kad su jais rašytojas norėjo bent kiek atsipirkti ir pasiteisinti už savo ilgoką tylą. Mėgino jis čia ir tą praeitį kiek pakritikuoti. Bet nepataikė. Ir to dabar neužteko.

Anuomet iškilęs tarybinių rašytojų dresuotojas Jonas Šimkus „Literatūros ir Meno“ savaitraštyje (Nr. 3, 1946.VIII.11) užpuolė Paukštelį išskirtinai pikta: jo „davašiška sentimentaluma“, „dubkasiškas“ mintis, „laidotuvinę nuotaiką“. O pati rašytoja, „smulkiai miestioniška, beidėjinį inteligentą“, asmeniškai apkaltino noru „suagituoti skaitytojus liūdėti“ (!). Paukštėlis čia buvo apskelbtas, kaip aklas „dideliems pasikeitimams ir tarybinei pažangai“, ignoruojantis sovietinių pergalių džiaugsmą, visur kalbantis tik netiesą...

Po to Paukštelio byla vis

aštrėjo. Po kelių savaitų, rugsėjo 21 dieną Vilniuje buvo sušauktas Lietuvos tarybinių rašytojų sąjungos valdybos posėdis (aprašytas „Lit. ir Meno“ Nr. 10, 1946.IX.29). Šalia vietinių valdytojų, dar buvo iškviesti ir kai kurie Vilniaus rašytojai lietuviai. Mat, čia dalyvavo iš Maskvos atvykęs visasajunginis komunistinių rašytojų sąjungos valdybos politrukas prof. V. J. Kriptinas. Kaip iš reportažo matyti, jo uždavins buvo apšviesti mūsiškius apie sovietinės literatūros didžiasias „humanizmo idėjas“ ir vėliausius Kremliaus kompartijos CK įsakus.

Vienas iš to posėdžio „humanizmo“, tarp kitko, buvo paskubintas Paukštelio plunksnų pešiojimas. Šis teroristinis procesas vyko atviri ir nuogai. Jam vadovavo pats pirmininkas Petras Cvirka, kietai įspėdamas Paukštelį ir visus kitus dar nesuimtus mūsų rašytojus už jų tylėjimą, t.y. vengimą rašyti, viešai sakytis ir tuo demonstruojančius tebetrunkantį „nedraugingumą liaudžiai“...

O Jonas Šimkus skubėjo pakartoti savo ankstyvesnius priekaištus Paukšteliiui ir drauge su juo visiem pokario metu lietuviams rašytojams, tiriant jo žodžiais, — „žalingų nacionalistinių nuosėdų nešiotojams“, nevertiem net rašytojo vardo, kadangi jie „šalinasi nuo naujojo gyvenimo“ ir „boikotuoja liaudies kovą“. Dar kiek vėliau tų metų vyriausias Vilniaus kompartijos kultūros policininkas Kazys Preikšas Paukštelį paniekinančiai išvadino „atsiprašančiu rašytoju“ (žr. leidinį „Už tarybinę lietuvių literatūrą“, p.29).

Ir pagaliau ironijos viršūnė — anuomet ir dar ligi šiol sovietuose praktikuojamas žmogaus išsinekinimo metodas.

I tą posėdį buvo iškviestas ir Juozas Paukštėlis — ir čia jis,

Juozas Paukštėlis (1899–1981)

NAUJI LEIDINIAI

• Dr. Jonas Grinius, GROŽIS IR MENAS. Estetikos pagrindai. Su 37 iliustracijomis. Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas, Roma 1981 m. Išeido Lietuvių katalikų mokslo akademija Piazza della Pilotta 4, Roma, Italia. Leidinys 400 psl., kaina — 20 dol.

• Jonas Balys, MIRTIS IR LAIDOTUVES. Lietuvių liaudies tradicijos. Lietuvių tautosakos leidykla (Lithuanian Folklore Pub.), 1106 Chisell Lane, Silver Spring, MD 20901. Leidinys 160 psl., kaina — 6 dol.

• KAZIMIERA KAUPAITĖ — MOTINA MARIJA Švento Kazimiero seserų kongregacijos steigėja. Paruošė vysk. Vincentas Brizgys. Išeido Šv. Kazimiero seserų kongregacijos rėmėjų draugija 1982 m. Spausdino Draugo spaustuvė. Leidinys 190 psl., kaina — 5 dol.

• ATEITIS, 1982 m., Nr. 6. Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos lietuviškos orientacijos žurnalas. Vyr. redaktorius kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Foest Par, IL 60130. Administruoja J. Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata — 9 dol.

• Juozė Augustaitytė — Vaidūnienė, LIETUVIŲ VESTUVES. EGLĖ ŽALČIŲ KARALIENE. Du vaidinimai. Išeisti 1982 m. Chicagoje. Viršelis Vlado Vijeiko. Knyga 170 psl., kaina — 6 dol.

• Anatolijus Kairys, LATO-FAGU ŠALY. Poezijos rinkinys. Išeido Lietuvių literatūros bičiuliai 1982 m. Chicagoje (P.O. Box 29060, Chicago, IL 60629). Iliustravo dal. Ada Sutkuvienė. Rinkinys 96 psl., kaina — 7 dol.

• Birutė Kemežaitė, NEBĖJOK ŽAIBU, NEI VĖTRŲ Poezija. Išeido knygai leisti komitetas 1981 m. Chicagoje. Knyga 136 psl. Spausdino M. Morkūno spaustuvė, 3001 W. 59 St., Chicago, IL 60629.

• Aleksandras Pakalniškis, SEPTINTOJI KNYGA. Gyvenimas Lietuvoje ir iš jos išvykus. Išeido autorius Chicagoje 1982 m. Knyga 288 psl., kaina nepažymėta.

Marijampolės bažnyčia, 1981 metų nuotrauka

Nuomonės ir pastabos

Puikybė ir magikos mitai

PETRONĖLĖ ORINTAITĖ

Mėgstu žmogišką puikybę, nors katekizmo nusmerkta: lyg gyvo cirko linksmos butaforijos, lyg komiško vaidybų žavingas reginys. Rėpso sau koks viešpatys purpuro siaustė, auksiniai ūsai, žvaigždėta kepurė... Ir švaistos karališku kardu kairėn dešinėn, pilkų plebėjų pakausius spragiai bilnodamas. Ir gerklingai nubardamas. Bet ir cirkui yra vieta ir saikas.

Svetur mūsų šaunumų vynam nusenent, literatūros lankose ypač nusukusia podukra pasijuto kritika. Joki centrai, šiaip gana dosnūs, ne nebando šios Pelenės išsuodinti pakrosnio vaduoti: premijom, konkursais, užsakytais, pagerbimais ar kita pavilga. Kitiems duoda ir dribtelia, o čia nė žvaizrom anei žvilgt. Bet be meilais popinimo šį leisyti, lepų padarą greit apninka ligos, visoki amarami kamuojia ir susina. Mat gamta nemėgia tuštumos: jei nėra tikro javo, bematant įkerioja varpūtis su viksvom. Taip ir čia visūs ir usningi savaeigiai pranašai apsedę vakansijas. O nepigiai atpažinti apsišaukio netikrą svarstį, nes teatrinei magikai šie įniamai gana gudrūs. Vien iš perdėtos puikybės narsumo, iš vikraus čiužinėlio paviršium, arba atgalia kulbė smogiama kirčių — atseki multivn brydės pėdsaką. O dedasi itin prakilniais ir visžiniiais, viską tvorja kategoriškai antspaudais: vieną kaktomūša pagerbim, kitą alkūnės gumburū guikim, trečią gi vien nuli kiaurymė numokim. Lygut Vinco Kapsio laikų blagorodijos, atsirošinę galybės sostuose, šie viešpatiai mūsų kūrinybės plunksnos kaimėn savo užgaidų botagu smagiai apvald. Ir nauda: jų groteskiškos išdaigos teikia žiūrovam sotas juoko, prablaško sausų rimtybių nuobodį. Vaidybinis farsas kūno ir proto sveikatai visad vaistingas. Taip lyg absurdo vaidukliū vėjavartoj sutarps-ta naujų kūrinių apžiūros, kai popierinėm plunksnom vasnodami povai gabiai laviruoja išprusinta ausoje tarp dviejų polių: savojo gar-do bandą devyniom oktavom ap-giedok, o kitų ganyklų drąsuoliu netiksom liurbiais apšauk ir šai-palu šerpetok; menką plebėją net krimstelk, juoba užtikęs tokį paik-šį, kuris bando pasloti be užnu-gario sarvų, be establišmentų pa-sparnė — tą be rizikos gali ežio asutine sukuoti.

Si liesa įžangėlė skirta mūsų kritikos sporto lengvaatlečiams, kurių kompetencija remiasi puiky-bės herbais, o dvilinki talentai magišku burtų akimirkom sukuria lakių mitų virtines. Kaip šėpnyo stagarai aviečiaujant — staiga sprigitu kerta tau į staibį ir dagių dygliais bakšena, o švarų skverną tau savų varnalėšų kibkais pridai-gsto...

Va, eilinis numeris. AIDŲ nr. 2 VI. Kulbokas striukią aptaria apie pora tuzinų 10 PRADALGĖS au-torių (man teko 13 eilučių). Dau-gumui tik trumpa pažyma — kas, ką, kaip? Priduria kam meilėsin žodelį, pajuotuoja skanesnį kasnį. Bet dėl įvairumo reikia kam nors atkisti ir trumpos alkūnės stungi. Rašo: "Petronėlė Orintaitė — Pa-slydėlių šlaite" duoda amerikietiš-ko turgaus mišrainę. Ji prabyla žemaičio Daukanto bei aukštaičio Pulgio Andriūšio stiliumi. Iš kur ji, zanavykė, iškasė tą daugybę retų ir keistų žodžių, man, netolimam kaimynui kapsui, sunku atspėti. Turbūt daugelis jos pačios nusi-kalti — tiek jie neregėti, negirdė-ti...".

Vos kelios eilutės pacituota, o kiek nenuryjamos mišrainės ga-baus kritiko prijautota!

Džiugu, kad VI. K. išsyk pasisa-ko savo metodą: spelioti! Girdi, sunku atspėti. Bet spelioti tik-riausiai veda į kiauirus mitus ir klaidas. Žinoma, ir į neribotas bur-tų galimybes, nes fantazijų erdvės be lubų (nors čionų kortos tik ap-gaulėm nuviliu). Tuoj ir paaiškė-ja, kad ne kūrinių skaitymu, tik spejimais VI. K. čia mano rašinį aptaria: vos pradžia užgriebė, to-liau neskaito, o iš penktadalio teksto apsprendžia visumą. Bent gabumas! Sako, čia "apie ameri-kietiško turgaus mišrainę", iš tie-

sy gi mano apybraižoj apie "tur-gų" tik įžanga, o visas ilgoko dėstymo turinys — apie Skid Row Main gatvę! Bet mūsų modernus bajoras nesivargina skaitymu bent lig pusės, tuoj užsimerkęs au-toritetiškai išrėžia išvadą, užmir-šęs ir pareigos minimumą: bent perskaityti tai, ką nagrinėji.

Dar pagirtina VI. K. dorybė — šventai gerbti seną kaimo paprotį (net ir pabrėžia mūsų nelemą kai-mynystę), jog kaimynam, lyg gai-džiam, būtina snapais kapotis be pagailos, viens kitą į dulkes su-treskiant. Taip jo ambicija negali sutikti, kad aš — nors kitoj apskri-ty ir skirtingoj tarmėj augusi — galėčiau turėti savitų žodžių ir sa-vą stilių. Jam mėklinas, jog priva-ru vartoti tik jam pačiam, kapsui, įprastus žodžius, o ko jis dar ne-girdėjo — to nėra ir negali būti. Sa-kytum, jo tarmė — viršiausias mū-šų kalbos istas, o manoji panovų šneka: jau nė nūlio riestai-nio neverta. O kad aš, tokia ne-bylė beždė, vis vien rašau kai ką, žinoma, ne pagal jo kurpalį, tai su-meta kitą pramaną: esą savo sti-lių su visom kalbinėm priemonėm pavogiau iš žemaičių ir aukštai-čių! Spremdimas olimpiškai tvir-tas, nes mitam nereikia jokių įro-dymų, vien tikėti viešpaties kepurės snapu. O kad neliktų sprag-os ir kaimynė taptų dar žemiau nutupdyta, VI. K. apsidraudžia, girdi: prie tos neįmanomos miš-rainės, t. y. žemaičių ir aukštaičių tarmių niekaip nesulipdomo jun-ginio, dar iš molio prisikasiau, net kijų nusikaliau riekšes žodžių — aišku, tai netikras pinigas, vien paniekos ar bausmės tevertas... Ar ne išradinga išvada pagal spēj-mus, lyg iš Nostradamus! Taip puikusis kaimynas jau krišči sosto keteroj, o man lieka klupti po ko-jų... Tokius stebuklus sukūrė puiky-bė, pirmoji iš sunkiųjų nuodėmių, jas nepalaužė nė religio-jos piršto gresmė: savo artimo ne-niekin, neteisai neapkalbėk! Taip šįkart man nelaimė lėmė tas mažmožis — augau didžiūno kai-mynystėj.

O jis gudriai nepamini kito ma-no kaimyno, net raštingesnio, irgi vos per šesupę: tai Kr. Donelaitis! Sis net artimesnis, nes širvintos tiltu į Prūsų pusę nuolat vyko tirš-tas eismas (kultūros, politikos, pre-kybos reikalai), kai tiesiog į Kap-sus nė tilto nebūta. Tai gal pavydu, jog meliau glaudžiusos prie anojų, irgi prabilusio (Metuo-se) begalėm "retų ir keistų" žo-džių, kurie taip erzina VI. K.? Mė-giamas buvo pas mus ir mažlietuvis Vilius, kurio "žodžiai paimti iš Kalvaičio malūno di-džiojo rato devyniolikto krumplio ir sudėti kurpiaus Aviziškos au-lės čebato; tas kurpius... trečia dieną spak apakt ir nuspakėjo į peklū-žius"...

Regis, recenzentą paveikė ir antra šimtmetinė aksioma, bū-tent: moteris tenedrieta gretintis su tais, kuriem barzda paburny želia! Jei tau pasmakrė be padaigų, kantriai tūpė tylom žemutinėj laktoj po brolių barzdotių skiautu-rėn. Matgi, Quod licet Jovi, non li-cet tau, moterėle. Todėl aš jam ir svetima stilių vagiu, ir žodžiai kū-jų nukalti ar iš velėnos su sliekais iškasti, ir tarmė beždė, tik plikas piemens pūdymas. Atseit mano kūrybos kortelėj jokių "kreditų", vien pakulų nuobrukos veliasi. Mat neatsiklausiau iš anksto, kas VI. K. u žinoma — tik tai tevatoti, savų išteklų viešumai nerody-ti, jie per prasti.

Žvelkim gilyn į šios estrados šmaikštų numerį. Argi grozinė raštinėj tarmių — šnektų retesni dalykai visuotinai peiktini? Ar ri-botis žodžiais, kurie visiem kas-dien jau įprasti, juoba, išviejioj žo-dynių siaurėjant? Ar tenkintis virtuvine, vadoveline (gal dar pra-kalbne) kalba, gal taip jaunimas lengviau lietuviybės laikysis? Siau-rinkim žodyną lig minimumo, kad būtų suprantamas nutaustantim ir kalbos neįmokysiem vaikam? Argi tai ne gėdingas kalbos susi-nimas ir žlugdymas? Nebeliktų gražiosios mūsų kalbos, kuria lingvistikos mokslai taip gėrisi, kurią pasaulis taip brangina, kaip retą deimantą. Tautos kultūros

Alvito ežeras ir bažnyčia; 1930 metų nuotrauka.

perlą patys sunaikintume.

Antrapus, jei iš literatūros kūri-nio laukiam vis ko naujesnio — idėjų, vaizdų, personažų, formos etc., ar tik kalbą reikia užtaupiti, ničnieko naujo iš tos srities ne-duoti? Vartoti tik tai, kas mūsų, svetur nutaustantių, šnekoj dar li-kę? Ar nebūtų nuobodi tokia skur-di kūrinų kalba dar neapstingusi-am šviesuolio protui, be paliovos iekšančiam visapusiškos dvasi-nės pažangos? Kaip tik žavimės Donelaičiu, Valančium, Vydūnu, Vaižgantu — jų žodingu ir sa-vitais stiliais. Jei šie autoriai būtų rašę siaura, visiem aliai žodis įp-rasta kalba, ar jie būtų likę taip vertingi ir pasigrožėtinai? Kūryba visad gimsta iš savitumo, iš kūrė-jų originalių "keistybės", o raštų vienodinimas, priemonių riboji-mas — menui pragaistis.

Išviejioj mum patiko Pulgio ar Mariaus stilių ypatingesnė raiška bei žodingumai. Gėrėjomės ir gy-rėm, nors toki raštai sunkiau skai-tom, ir ok. Lietuvoj viršun kyla autoriai su "keistų, retų" žodžių gausa (Alb. Žukauskas, Aputis, Sluckis ir k.), tik jie neįtarinėjami žodžių kalimu ar kasimu iš dumb-lo. Vien tau, moteriške, dabar ne-valia savais žodeliais prašnekti.

Iš tikro gi kalbos gyvybėj reti, mažiau girdėti žodžiai nėra barti-na yda. Ir tai ne kokia tuščia au-toriaus užgaida, tik jo individualy-bės savaiminė išraiška. O ir skaitytojui gausus kultūrinis pa-viršis. Pamenu, N. Mazalaitės ro-mano "keista" antrastė NEGES-TIS kaip išjudino skaitytojus gilintis į kalbos įvairybės, ir retes-nių žodžių kilmę bei prasmę... Ne-vieną patraukė domėtis kalbos te-mom ir — vaizdingesniu žodynų mėgautis.

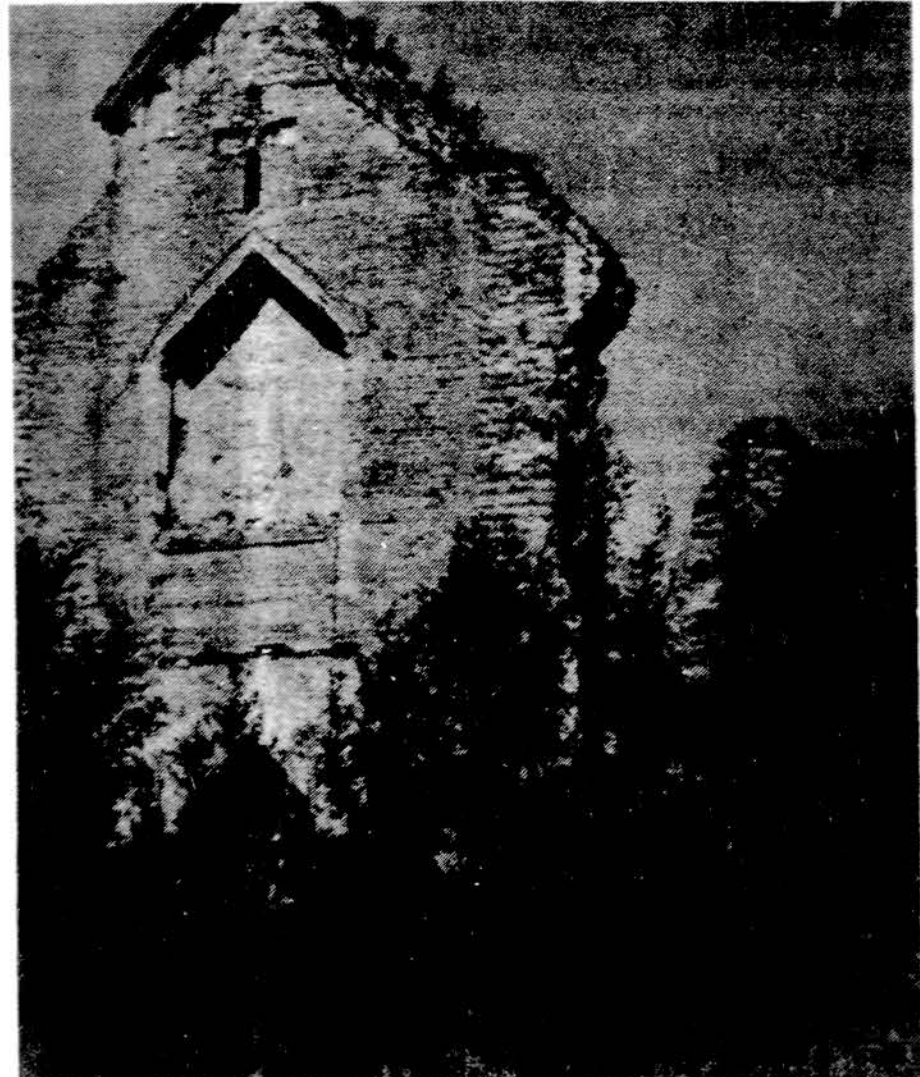
VI. K. tvirtina, esą aš rašau Dau-kanto stilium. Koks atradimas! Lyg iš rankovės trauktas penktas tūzas! Nuo 1930 m. išeina mano kūrybinės knygos, o lig šiol tokio kyšio negirdėta. Na, žemaičiai, sa-vo istoriko gerbėjai, gal protes-tuos dėl jo supiravimo su manim.

Kurgi, iš esmės iširti įvairių au-torių stilius ir dar palyginimus iš-derinti — ne juokio darbas. Tad lengviau vien bajoriškos viršeny-bės mostu teikti nuosprendį, ir vis-kas aišku. Ligi tokio raštų vertini-mo prigryvenom. O Simono ryškiųjų stilius pažymiu mano apybraižoj nė ženklo nėra: nei mu-zikalaus sakinio bangavimo su įmantriais suaukstais periodais, nei barokinės išraiškos pakilumom, nei romantiškai idealistinių nuotaikų jėgos, nei gausių žemaičių gro-žio! Nė nesapnavau niekad pana-šia linkme plunksnos vingiuoti. Iš-vis svetima tarmė, ir raizgiai painus stilius, ir ta senovė — var-gu kam įmanoma mėgdžioti.

1926 m. Palangoj pirmąkart va-sarojant nutiko pokalbis su žemai-te virėja. Ji ilgokai dėstė kaž-ką karštai, o aš stulbsau lyg apstipusi, galop ji lėčiau paklau-sė: *puniel, asuprunt kunsakaau!* — Anei žodžio, — susigėdau aš.

Daukanto puikaus stiliaus pa-tytis žemaičiai neaplagiuoja, tai ko-dėl man senų laikų istoriką iš ka-pų kelti? Jis mūsų dienom per-tolimas, vien istorinė brangeny-bė. Kuria dingstim VI. K. mane įta-ria neįtikėtinu anarchizmu? Nebent cirkiskam žaismui gretin-tum svetimiausius autorius — vis rastum tapacių žodžių, ar panašių posakių, temos nuotrupų, atseit bet ką gali pakaltinti sekimu.

Dar linksmesnė išdaiga tarti,

Karo metu 1944 m. sunaikintos ir po to jau neatstatytos Alvito bažnyčios griuvėsiai.

Visos šio numerio bažnytinės nuotraukos yra paimtos iš Broniaus Kviklio knygos „Lietuvos bažnyčios“ antrojo tomo — Vilkaviškio vyskupijos.

jog prabyli P. Andriūšio stilium. Verta su pačiu Pulgiu pakvatoti! Lyg absurdo teatre: skirtingi lai-kai ir žmonės suplakami draugėn ir — verčiami per galvas... Gal re-cenzentą apsedo pagunda sukurti naujovišką farsą?

Kad Pulgis už mane jaunesnis, tiek to būtų: gabus, gal iš mažens vunderkindu pralenkė mane raš-tais ir stiliais? Deja, VI. K. visai nežino mūsų raštijos datų nei fak-tų: viską apverčia aukštyt kojom, taip speliuojim metodus jį apga-vo. Pulgis į beletristiką atėjo itin vėlai — sukakęs 40 metų. Pirmiau buvo Meno mokykla, paskui teat-rui meilė, vertimai, kelionių aprašai, feljetonai. Vos pokario Vokie-tijoj 1947 m. atsivėto su dailiaja proza — Anoj pusėj ežero. O ir šis žygis lyg tik bandymas, dar dailės metodu kurtas: akyklumas vaiz-do detalei, spalvingi piešiniai plokštumoj, gamtos tirštumas, epinės eigos, fabulos ir dialogų stoka (ir pats tos linkmės vėliau nebė-sė). Lietuvoj jis tegarsėjo feljeto-nais, bet manęs tas žanras nedomė-tu. Nuo 1930 m. ligi karo aš turėjau du romanus ir dvi novelių knygas, taip mano stilius išsilydė dar prieškarui, bent penkiolika metų anksčiau, nei Pulgis su savo beletristikos bandymu viešumom išėjo. Mano JURGUČIO PIEVA, sukurta apie 1932 m., rodo tą pa-čią stiliaus kryptį, už kurios dabar užkluvo VI. K.; panašūs ir VIL-TRAKIŲ VAIKAI, rašyti Vilniuj, Augsburgėje baigti. Tai kokių an-gelų stebuklu ar vaidukliū magika Pulgis galėjo man įdiegti savo sti-lių daug metų anksčiau, nei tas jo stilius gimė? Sis VI. K. mitas tik-rai vertas paties arkangelo premio-jos! Net ir vėliau Pulgio raštai ma-nęs nešildė. Sudiev kvietkiet! — įdomus, sultingas romanas, bet abe-idė barbarizmų gausa. O Tipe-lis gal tik VI. K. skoniu laikomas klasikos šedevru, kitiem sekintu? Ir praktiškai mane įtarti jo stilių skolinus ar vogus — nuoga neiš-monė, nes Pulgis, kaip ir Daukan-tas, ypač ryškūs savų tarmių at-stovai, su daugybe savitumų,

kitiem niekaip neįmėgdžiojamų. Argi aš "prabyli" ir Pulgio barba-rizmais? Nuodėmė taip įtaigauti. Jo aukštybės man neįkandamos (kai kas nesuprantama), tik aš tar-mių lobius gerbiu ir nepasiepiu ty-niom kalus, nes žinau bedugnes šnektų versmes.

Tikras anekdotas tris visai skir-tingus autorius sutapatinti, į bend-rą maišą sukišant. Panašu į sugė-dusio kompiuterio pokštą. Pvz. ar Pulgio feljetoninis atspalvis bent kiek pritampa Daukanto raštų sti-liui?

Jei VI. K. smaginos mane ap-šaukti skolininku, galėjo rasti tu-ziną panašesnių rašytojų, ne ši-taip lyg burto traukimu glaudinti. Ir jei aš prabyliu iškart dviem taip skirtingais stiliais (aukštaičių ir žemaičių), lyg apaštalas Povilas dangaus malone prašneko visom pasaulio kalbom, tai reikėjo bent įrodymų neįkyštėti. O čia tarsi elektronikos žaibas žybt — par-klup ir tikėk akiai, nors tiesos nė krislo...

VI. K. sako "sunku atspėti", mat vien speliuojimais jam kūrinių gvaldomi. Galop galui atminti tą mįslę, iš kur mano stilius "iškas-tas". Tai manos giminės aruodai, dar jų nė pusiau neįsėmėm. Namie ir kaimynuos vaizdžiai šne-kėta. Taip nuo 1926 m. esu gyva spaudoj tu žodžių stilium: namiš-kių ir giminių, Pavasių, Šipailos, Žibo, Kušnerienės, Liepalotų Stik-liaus, Simaniūtės, Demeikių tėvu-ko, Milerio, Berželių linksmos šei-mos (augo šeši vyrai ir dvi merginos). Aiman, ir mūsikiškas prof. Pr. Dovydaitis, gimtatai giri-ninko šnektai ištikimas, kai kieno nušniurotas keistiuoliu, nes ki-tiem jo kalbinė raiška buvo "negir-dėta, neregėta".

Dar apie žodžių kasimą ar kali-mą. Kūjo ar kastuvo metodu apta-rinėti grozinę raštiną liudija paties kritiko išmonės grubumą. Ir meni-nės atskaidos išvalgo cinizmui ne vieta.

Kūrėjui žodis — šventa dievų do-vana, švelniai gerbtina ir jokių bū-

du nekapotina. Rašytojui žodžiai atplaukia savaiminiu impulsu, tinkamom nuotaikom iš pasamo-nio sietuvų atkviesti; jie atgyja ir beldžiasi patys tuo susitelkimu vi-dun ir ilgesingu laukimu bei medi-tacija. Kūrybinių polėkiu aksti-nantis ir temos branduolio deta-lėm ryskėjant — nuosekliai iš-nyra pergyvenamo siužeto bei jo įvairių paveikslų, veidų ir dialogų gyvybės glaudi vienovė. Mirksniu plūstelia žvitrais vaizdiniais ir žo-džiais, tik semk plunksna ir sijok, rikiuok tą medžiagos liūtį, kai pil-nom sėtuvėm tvinsta ir kone skausmu kankina, kol išsiliėja tin-kamu įkūnijimu.

O jeigu žodis, anot VI. K., lyg pa-galys kalamas — apie kūrybos me-ną nėra kalbos. Naujadarus gi kartais kuria kalbininkai (gal ir vertėjai) — jų žinioje žodinio gaju-mo statyba ir apdaila. Bet ir jie, Dieve gink, žodžių nekala, lyg vi-nis vėzdų į tvorą (arba akmenis), vien įgimtu talentu ir įgyto moks-lo išmintim, pagal sudėtingus kal-bos dėsnius (etimologija, morfologija, fonetika, istorija, semantika, tarmės etc.) — kaip šimtaspalvės juostos marginy atsargiu atidu-mu įglaudžia stingamą giją. Jie negali pakisti bet ko, kas gal jiem patiem patiktų (arba lengviau su-randama), bet pasiūlo tik tai, ką pati kalba sveikai ir save prima. Taip elgias sąžiningi kalbos žino-vai ir ugdytojai. Ir šnekos apie žo-džių kalimą arba kasimą iš padar-žės — lėkštos nuovokos paistalas. Na, pašaipos humor tekstui nu-kalama kokia abrakadabra, arba negabūs raštininkai gal mecha-niškai tašo savo biurokratinę tar-mę: ir mokinukai, neįgudę smege-nų darbui, kalte kalasi savo mokslus. Bet kalvio ar grovika-sio amatus gretinti prie grozinės raštijos — pačių savęs pažemini-mas. O gal pagal savo pačių meto-dą recenzantai jau ir kūrybos taps-mą bando apspręsti?

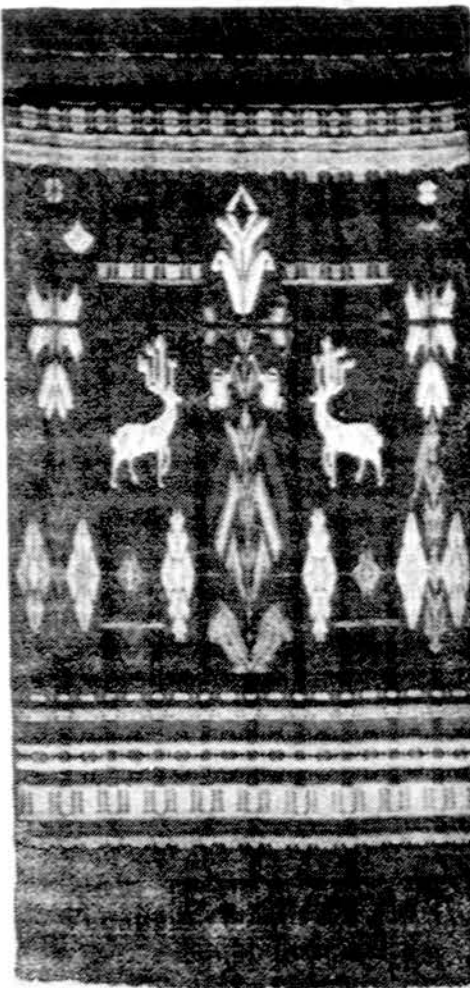
Žodžių kalimo argumentas dis-kvalifikuoja patį kritiką. Juk jei-gu nė poros mėnesių negyvenai autoriaus aplinkoj, nepakabinai jo namiškių nei gero tuzino kai-mynų laisvės pokalbais (taljoj, gužynė, vestuvės, smuklė, pre-kymetų ir kitur), tai ničnieko ne-nutuoki, kurie ten žodžiai gyvi žmonių kalboj, o kurių būte nebū-ta. Tad ar sąžininga skelbti ne-švankias apkalbas, pagrįstas vi-sišku dalyko nežinojimu? Ir apgaudinėti skaitytojus...

Niekas nėra visžiniis nei visa-galis, tai normalu. Bet kai kas mėgėta keltis į arkangelų padaus-ri ir — vien savo vaizduotės "ge-nijum" sunarsto visokių mitų rez-gines apie autorius ir jų raštus. Jau anksčiau susidūriau ne kartą su panašios išminties magika. Vienas bandė mane net numarinti ir speliuojimais išslidži prama-nų sudurtė mano vardui komišką eulogiją... Kitas bajoras (iš buldo-g bunkerio), kilšą Rosinantę at-bulom užkopęs, sumosavo netgi auto-dą-fe degėlu, narsingai šaukdamas telktis į dobtiną ko-va prieš mano mažutytę knygelę vaikam... Dar kitam didžiūni anksčiau teko priminti: mėgiama ar nemėgiama autorių grabinėji, visada privalo lygia atida ir sąži-ne išvadas košti ir vienodu saiku ydas ar dorybes seikėti.

Gal ir ne piktia valia šįkart VI. K. mano pusėn tiek niekų prižarstė, gal tik kaimynystės (ir barzdos viršenybės) prietarai į klystkelį nugundė? Juoba radus eilinį ple-bėją be vanagų apsaugos sarvų bėję ir tinka, ti mutininkai senoj Je-ruzalėj, ūdyti ir uiti, mitų at-matom nušventinti.

Iš šalies snapasnt, beveik links-ma. Juk nesigėdim kvatoti, jei kas nors, puikybe aplabės, sava kul-nim apsiabrenda ir — tįstelia į balą su visa karūna. Betgi raštijos lukštenojj luomo kepurei nuo vai-niko smunkant, mūsų Mažvydo įdaiginta raidės kultūra jau ne-tenka patikimos krivulės, kuria garsiau pasibelstų į dolerių apspringusius išviejų nuo Ne-muno sielas. Taip dabar, vis la-biau tingint rimtai kūrinių bran-duolius gvaldyti, vien savimanos išsidūm ir spējimų burtais mė-gaujantis — grozinės raštijos ro-gelės ima čiuožti vėžio letenų link-me...

Panašiom komišku mitų recen-zijom išvengti yra senas, dorai pri-pažintas dėsnius: jeigu kritikas ku-riam autoriui alegoriškas, vertiau jo raštų nė neliečia ir nemini, nes antraip vis tiek objektyvus apta-rimo nebus.

Aldonos Veselkienės sukurta gobelenas „Miško draugai“ iš lietuvių liaudies meno parodos, kurią rengia Lietuvos dailiųjų menų draugija ir Lietuvos tau-todailės instituto Chicago skyrius. Paroda Chicago „Galerijoje“ (744 North Wells St.) vyks nuo rugsėjo 7 d. iki rugsėjo 26 d.

NAUJI LEIDINIAI

• Juozas Prunskis. LITHUANIA UNDER SOVIET OCCUPATION. Witness Account of Atrocities. Translated by Nijolė Gražulienė. Published by Lithuanian National Guard in Exile, Naval Division, Klaipėda Company. Cicero, IL 1982, psl. 291, \$8.00, su persiuntimu \$8.95, kietais viršeliais, — \$10.00. Su persiuntimu \$10.95. Gaunama „Draugė“. Viršelis dail. Jono Tričio.

Apie bolševikų okupaciją Juo-zas Prunskis yra skaitančiai publi-kai davęs trilogiją: 1. Bolševikų okupacija Lietuvoje, 2. Lietuviai Sibire ir 3. Bėgome nuo teroro. Čia pirmosios knygos vertimas į ang-lų kalbą. Tai rinkinys 52 liudijimų, paskirstytų į tris grupes: 1. Prievartos ir teroro veiksmai, 2. Kalėjimuose ir tardymuose, 3. Egzekucijos ir masiniai žudymai. Tai vis liudijimai žmonių, savo akimis mačiusių, pačių per-gyvenusių. Liudijimai gydytojų, kurie darė lavonų skrodimus, kariškių, kurie iš arti įvykius ste-bėjo, kunigų, kurie patys išgyveno ar patys matė, liudijimai profeso-rų ir eilinių žmonių. Kalbama fak-tais, atpasakojami matyti įvykiai. Čia ryškūs atgarsiai ir iš Pravi-neiškių, ir iš Červenės. Vaizdžiai perteikiami įvairiausi duomenys, pasauliui primenant, kad apie 350,000 Lietuvos žmonių išvežta į Sibira, bet ir kiek daug kruvinių kančių turėjo pakelti tėvynėje li-kusieji — terorizuojami, kalinami, žudomi.

Tai pirmosios dalies turinys. Antroje dalyje duodama arti 2000 pavardžių, su labai trumpais bio-grafiniais duomenimis, Lietuvos žmonių, kuriuos okupantai nužū-dė pačioje Lietuvoje. Čia rasime vi-sokias žmonių — nuo vaikų iki senelių, įvairių profesijų: inžinie-rių, gydytojų, kariškių, val-dininkų, ūkininkų, darbininkų, ku-nigų, įvairiausių Lietuvoje veikusių patriotinių organizacijų narių. Dėl to būtų svarbu ko dau-giau šios knygos egzempliorių įvesti į miestų, universitetų, mo-kyklų bibliotekas, bei įteikti į ita-kingų kitataučių rankas.

• KRIVOLĖ, 1982 balandis, Nr. 1 (35). Vakarų Europos Lie-tuvių sielovados leidžiamas nepe-riodinis leidinys. Redaguoja kun. B. Liubinas, Carl Theodor Str. 11, 6710 Frankenthal, V. Vokietija ir V. Natkevičius, Franconvillestr. 13, 6806 Viernheim, V. Vokietija. Techninis redaktorius: Prel. Pau-lius Jutulis, Via Casalmoferrato 20, 00182 Roma, Italija. Adminis-tracija — Kirchenstrasse 5, D-8939 Bad Weiskirchen, V. Vokietija.

Šį kartą kun. Br. Liubinas rašo šiuo metu visame pasaulyje tapu-sia labai opia tema: "Ramybė ar-ba taika Šv. Rašte". Aprašoma arkivyskupo dr. Jono Bulaičio kusekscija šį metų sausio 6 Šv. Petro Bazilikoj. Paminimos lietu-vių kunigų kunigystės ir amžius sukaktys. Duodama žinių iš Vaka-rų Europos lietuvių gyvenimo. Spausdinama paskutinio puse-čio Lietuvos tikinčiųjų persekioji-mo faktų santrauka.